

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

AI FI 9/2025
10.2.2025

Amnesty International Suomen osasto
Hietaniemenkatu 7 A
00100 Helsinki
P: 09 8562 0600
E: amnesty@amnesty.fi
W: amnesty.fi

Amnestyn lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle saamelaiskäräjistä annetun lain ja rikoslain 40 luvun 11 §:n muuttamisesta (HE 100/2023)

Amnesty International on maailman suurin ihmisoikeusjärjestö, jonka toiminta perustuu yksittäisten ihmisten tuelle. Amnesty on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton.

Amnesty kannattaa lain muuttamista hallituksen esityksen (HE 100/2023) mukaisesti ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

Amnesty International Suomen osasto pitää saamelaiskäräjälain uudistamista tärkeänä ja kiireellisenä ihmisoikeuskysymyksenä. Lakimuutos on merkittävä askel saamelaisten itsemääräämisoikeuden vahvistamisessa ja nykyisen lain todettujen ihmisoikeusloukkausten poistamisessa.

Alkuperäiskansana saamelaisilla on kansainvälisen oikeuden mukainen itsemääräämisoikeus, joka tarkoittaa myös oikeutta itsemäärittelyyn. Yhdistyneiden kansakuntien (YK) alkuperäiskansojen julistuksen¹ 33 artiklassa todetaan, että alkuperäiskansoilla on oikeus määrätä omasta identiteetistään tai jäsenyydestään tapojensa ja perinteidensä mukaisesti. Lisäksi alkuperäiskansoilla on oikeus määrätä toimielintensä rakenteet ja valita niiden jäsenet omia menettelyjään noudattaen. Erityissäännösten tarkoitus on turvata alkuperäiskansojen

¹ [YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista](#)

olemassaolo ja perinteisten kulttuurien erityispiirteet, sekä estää sulautuminen valtaväestön kulttuuriin.

Saamelaisilla alkuperäiskansana on saamelaisten kotiseutualueella omaa kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto. Itsehallinnon perustan kansallisessa oikeudessa muodostaa perustuslaki.²

Nykyinen saamelaiskäräjälaki tuli voimaan 1.1.1996. Vaikka lain säätämisen yhteydessä esitettiin³, että itsehallinto olisi dynaamista lain säännöksiä kehittämällä ja että saamelaiset voisivat itse kehittää itsehallintoaan, saamelaiskäräjälakiin ei ole tehty itsehallintoa kehittäviä muutoksia lain 30 vuoden voimassaolon aikana.

Kansainväliset ihmisoikeussopimuksia valvovat elimet, kuten YK:n ihmisoikeuskomitea⁴ ja YK:n rotusyrjinnän vastaisen komitea⁵, ovat selväsanaisesti todenneet, että Suomen nykyinen, monin osin vanhentunut saamelaiskäräjälaki ja sen tulkinta, loukkaavat saamelaisten oikeuksia.

Saamelaiskäräjälain muuttaminen käsillä olevan hallituksen esityksen mukaisesti olisi toteutuessaan merkittävä askel saamelaisten itsemääräämisoikeuden edistämiseksi, itsehallinnon ja saamelaiskäräjien toimintaedellytysten parantamisessa sekä todettujen ihmisoikeusloukkausten poistamisessa.

3 § Oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon

Amnesty pitää erittäin tärkeänä lain 3 §:n uudistamista hallituksen esityksen mukaisesti.

Ihmisoikeusnäkökulmasta on tärkeää, että saamelaiskäräjälain 3 § saatetaan pikaisesti sopusointuun YK:n ihmisoikeuskomitean sekä YK:n rotusyrjinnän vastaisen komitean antamien ratkaisujen ja suositusten⁶ sekä alkuperäiskansoja koskevan kansainvälisen oikeuden viimeaikaisen kehityksen kanssa. Komiteat ovat painottaneet ratkaisuihinsa Suomen velvollisuutta saamelaiskäräjälain 3 §:n tarkistamisesta vastaamaan saamelaisten sisäistä itsemääräämisoikeutta asemansa ja yhteisönsä jäsenyyden osalta.

² PL 17 §:n mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. PL 121 §:n mukaan saamelaisilla on saamelaisten kotiseutualueella kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin lailla säädetään.

³ HE 248/1994 [Hallituksen esitys Eduskunnalle saamelaisten kulttuuri-itsehallintoa koskevien säännösten ottamisesta Suomen Hallitusmuotoon ja muuhun lainsäädäntöön](#):

⁴ YK:n ihmisoikeuskomitean ratkaisut CCPR/C/124/D/2668/2015 (Ulkoministeriön [epävirallinen suomennos CCPR/C/124/D/2668/2015](#), toukokuu 2019); [CCPR/C/124/D/2950/2017](#) (Ulkoministeriön [epävirallinen suomennos CCPR/C/124/D/2950/2017](#), toukokuu 2019).

⁵ [CERD/C/106/D/59/2016](#), 2.6.2022: (Ulkoministeriön [epävirallinen suomennos CERD/C/106/D/59/2016](#), kesäkuu 2022).

⁶ CCPR/C/124/D/2668/2015, CCPR/C/124/D/2950/2017, [CCPR/C/FIN/CO/7](#); [CERD/C/106/D/59/2016](#);

Hallituksen esityksen 3 §:ssä ei enää määriteltäisi saamelaista, vaan oikeus tulla merkityksi vaaliluetteloon eli oikeus äänestää ja asettua ehdolle saamelaiskäräjien vaaleissa. Hallituksen esityksen myötä kielikriteeri laajentuisi neljänteen polveen ja vaaliluetteloon ei enää voisi tulla merkityksi ns. "lappalaisperusteella". Muutos yhtenäistäisi Suomen lainsäädäntöä Ruotsin ja Norjan lainsäädännön kanssa sekä alustavasti vahvistetun pohjoismaisen saamelaissopimuksen mukaiseksi.

Amnesty korostaa, että vaaliluetteloa koskeva sääntely vaatii kiireellisiä toimia, koska nykyinen lainsäädäntö loukkaa ihmisoikeuksia ja YK:n ihmisoikeuskomitean antamista ratkaisuksista on kulunut useita vuosia. Lain uudistus 3 §:n osalta vastaisi kansainvälisten ihmisoikeuselinten vaatimuksiin ja estäisi oikeudenloukkauksien tapahtumisen jatkossa.

9 § Yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoite

Ihmisoikeusnäkökulmasta on tärkeää, että saamelaiskäräjälain 9 §:n mukainen neuvotteluelvoite laajennetaan yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitteeksi kansainväliseen oikeuteen pohjautuvan vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaatteen (ns. FPIC-periaate) mukaisesti. Hallituksen esitys 9 §:n osalta selkeyttäisi velvoitteen sisältöä ja vastaisi nykyistä paremmin kansainvälisen oikeuden vaatimuksia.⁷

Amnesty kiinnittää kuitenkin huomioita siihen, että 9 §:n osalta hallituksen esitys sisältää heikennyksiä verrattuna aikaisempaan, vuonna 2022 annettuun esitykseen (HE 274/2022). Käsillä olevassa hallituksen esityksessä 9 a §:stä on poistettu erilliset saamelaiskulttuurin heikentämiskiellot sekä vaikutusten arviointia koskevat säännökset. Ihmisoikeusnäkökulmasta nämä yhteistoiminta- ja neuvotteluelvollisuutta koskevat heikennykset ovat valitettavia ja toivomme, että tältä osin lainsäädäntöä arvioidaan ja kehitetään aiemman hallituksen esityksen mukaisesti. **Amnesty korostaa, että lakiesityksen 9 §:n yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitetta ei tule vesittää esittämällä siihen enempää heikennyksiä.**

Amnesty korostaa, että vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaate on osa kansainvälistä ihmisoikeusnormistoa ja on tärkeää, että kansallinen lainsäädäntö turvaa sen toteutumisen. Amnesty Internationalin ja Saamelaisneuvoston tuore tutkimus⁸ osoittaa myös Suomen lainsäädännön puutteellisuuden ennakkosuostumuksen periaatteen turvaamisessa ja suosittaa saamelaiskäräjälain pikaista uudistamista, jotta yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoite saatetaan kansainvälisen ihmisoikeusnormiston tasolle.

⁷ Yhteistoiminta- ja neuvotteluelvoitteesta ks. esim. [Saamelaiskäräjälain uudistus – taustatietoa ja vastauksia keskeisiin kysymyksiin](#), Ihmisoikeuskeskuksen julkaisu 3/2022, s. 22.

⁸ Amnesty International and Saami Council, [Just Transition or 'Green Colonialism'? How mineral extraction and new energy projects without free, prior and informed consent are threatening Indigenous Sámi livelihoods and culture in Sweden, Norway and Finland](#), 2025.

YK:n taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien komitean (TSS-komitea) ja lapsenoikeuksien komitean tuoreet ratkaisut⁹ lokakuulta 2024 toteavat Suomen loukanneen lapsen oikeuksien yleissopimusta ja taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevaa kansainvälistä yleissopimusta valitusasioissa, jotka koskevat luvan myöntämistä malminetsintävarauksille saamelaisten perinteiselle alueelle ilman vaikutusarviointia tai vapaata, tietoon perustuvaa ennakkosuostumusta. TSS-komitea ja lapsen oikeuksien komitea kehottavat Suomea muuttamaan lainsäädäntöään siten, että se vakiinnuttaa vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen kansainvälisen standardin, jotta vastaavien loukkausten tapahtuminen tulevaisuudessa estetään.

Amnesty muistuttaa, että vanhentuneeksi todettua saamelaiskärjälakia on yritetty uudistaa jo neljän hallituksen toimesta, ja pitkittynyt prosessi on ollut saamelaisille kuormittava. Saamelaiskärjälakiuudistuksesta käyty julkinen keskustelu ja pitkään jatkunut epäselvä tilanne sekä lisääntynyt vihapuhe ovat kuormittaneet saamelaisia ja erityisesti saamelaisnuoria.¹⁰ Tutkimusten mukaan itsemääräämisoikeutta vahvistamalla turvataan keskeisesti saamelaisyhteisöjen hyvinvointia ja psyykkistä terveyttä.¹¹

Saamelaiskärjälain uudistus on ihmisoikeuskysymys ja sitä edellyttävät Suomen kansainväliset velvoitteet. Kansainvälinen oikeus on asiassa selkeä. Toteutuessaan uudistus saattaa Suomen lainsäädännön aiempaa paremmin kansainvälisten ihmisoikeussopimusten vaatimusten tasolle viime vuosikymmeninä tapahtuneen kansainvälisen oikeuden kehityksen mukaisesti.

Kunnioittavasti

Niina Laajapuro
Ihmisoikeustyön johtaja

⁹ [YK:n sopimusvalvontaelimiltä kolme ratkaisua koskien malminetsintäluvan ja malminetsintävarauksen myöntämistä saamelaisten perinteisellä alueella - Ulkoministeriö](#) (10.10.2024)

¹⁰ Ks. esim. <https://valtioneuvosto.fi/-/1410853/ministerit-ja-saamelaiskaraijen-puheenjohtajat-vihapuhetta-vastaan-on-kamppailtava> (5.2.2021); YLE, [Saamelaisiin kohdistuva vihapuhe räjähti somessa – kirjoitusten sisältö usein väkivaltaista](#) (23.11.2022),

¹¹ SANKS, [Norjassa, Ruotsissa ja Suomessa asuvien saamelaisten itsemurhien ehkäisy-suunnitelma 2017](#), s. 20.